

Kom van Briegden, een uitgestrekte watermassa.

Varen tussen Lanaken en Eindhoven, varen op drie kanalen

Het vaartraject tussen Lanaken en Eindhoven bestaat uit drie kanalen: het Albertkanaal, het Kanaal Briegden-Neerharen en de Zuid-Willemsvaart. Het Kanaal Briegden-Neerharen begint in de Kom van Briegden (Lanaken). Het kanaal splitst af van het Albertkanaal en gaat verder in noordelijke richting. Net voorbij de sluis in Neerharen (Lanaken) eindigt het Kanaal Briegden-Neerharen. Hier is er opnieuw een samenvloeiing, nu met de Zuid-Willemsvaart die het kanaaltraject verder zet richting Eindhoven.

Ter hoogte van Smeermaas eindigt Kanaal Briegden-Neerharen en zet de Zuid-Willemsvaart het kanaaltraject verder.

Kanaal Briegden-Neerharen en de Zuid-Willemsvaart

Het Kanaal Briegden-Neerharen werd in 1930 aangelegd, samen met de constructie van het Albertkanaal. Het is een 4,8 km lang verbindingskanaal tussen het Albertkanaal en de Zuid-Willemsvaart. Het hoogteverschil tussen het Albertkanaal in Lanaken (Briegden) en de Zuid-Willemsvaart in Neerharen (Lanaken) bedraagt 20 meter. Twee sluisen in Lanaken en Neerharen overbruggen dit verval.

Initieel fungeerde het kanaal uitsluitend als voedingskanaal voor de Kempense kanalen. Maaswater dat oorspronkelijk via Maastricht (Nederland) aangevoerd werd om de Kempense kanalen van voldoende diepgang te voorzien, kon nu ook vanuit Luik en het Albertkanaal van de Maas worden onttrokken. Dit moest een einde maken aan de discussies over de waterverdeling tussen de twee landen. In 1995 ondertekenden het Vlaamse Gewest en het Koninkrijk der Nederlanden een verdrag over de afvoer van het Maaswater. Dit verdrag beschrijft onder meer de debieten die afgetapt kunnen worden van de rivier, verdeeld over Belgisch en Nederlands grondgebied.

In de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog kreeg het kanaal er een tweede functie bij, namelijk een verdedigingslinie. Er werden versterkingen aangebracht zodat de Briegden-Neerharen linie de antitankgracht tussen het Albertkanaal en de Zuid-Willemsvaart vervulde.

Industrie

De aanwezigheid van de verschillende kanalen, de brede kanaalkom aan Briegden, de spoorlijn, de nabijheid van de steenkoolmijnen in Eisden en de stad Maastricht trokken na de Tweede Wereldoorlog verschillende industrieën aan. Lanaken kende sindsdien een sterke economische groei. Ook vandaag concentreren bedrijven zich langs de kanalen in Lanaken en Maasmechelen.

Vooraf rond de Kom van Briegden en de sluis van Lanaken bevinden zich chemische bedrijven zoals Hercorub en Celanese, leemontginning en bouwnijverheid. De papierfabriek Sappi ligt er verlaten bij sinds de stopzetting van de productie eind 2023.

Het Nederlandse bedrijf Wetering ontgint sinds 2017 leem in Lanaken op het terrein dat aansluit bij de industriezone. De ontginning zal doorgaan tot 2032. De steenbakkerijen Wienerberger Lanaken, Van der Sande en Nelissen zijn afnemers van de ontgonnen leem. De grond wordt met de vrachtwagen via de overhangende laadzone in het ruim van het schip gekiept. Later zal de ontgonnen zone ingericht worden voor watergebonden industrie.

Het bedrijf Wessem heeft een uitgestrekte kade van 350 m aan de Kom van Briegden voor de aanvoer en de verdeling van onder meer zand en grind per schip en vrachtwagen.

Het bedrijf Wetering ontgint sinds 2017 leem in Lanaken op het terrein dat aansluit bij de industriezone.

Recreatie en erfgoed

In tegenstelling tot het brede Albertkanaal vormt het smallere Kanaal Briegden-Neerharen een rustige oase omgeven door dorpskernen, landbouw en natuur. Fietsers, wandelaars en pleziervaart voelen er zich thuis.

Ter hoogte van Smeermaas, waar het Kanaal Briegden-Neerharen voortvloeit in de Zuid-Willemsvaart, nadert een uitgesproken meander van de Grensmaas de kanaalzone. De rechteroever van het kanaal is er natuurlijk ingericht en maakt deel uit van beschermd Natura 2000 gebied.

Limburgs toerisme kent vaart. De regio zet sterk in op deze sector dankzij haar rijke natuur en erfgoed. Op 13 oktober 2023 erkende de Vlaamse overheid negen Vlaamse parken. RivierPark Maasvallei is één van de vijf erkende landschapsparken en Hoge Kempen is één van de vier Nationale Parken van Vlaanderen. Het Agentschap voor Natuur en Bos, de Vlaamse Landmaatschappij, Toerisme Vlaanderen, het Departement Omgeving en het Agentschap Onroerend Erfgoed zetelen in het Vlaams Parkenbureau dat instaat voor de ondersteuning van de verdere streek- en natuurontwikkeling in de parken.

Aangenaam fietsen langs het Kanaal Briegden-Neerharen.

Sluis Neerharen - De Heirbaan die de historische verbinding van het dorp Neerharen en kasteel Pietersheim naar de abdij van Hocht vormde, werd doorsneden met de aanleg van het kanaal. De verbinding werd hersteld door de brug over de sluis.

Nog steeds op grondgebied Lanaken, maar grenzend aan Maasmechelen, loopt de Zuid-Willemsvaart langs het pittoreske Maasdorp Oud-Rekem. Aan het kanaal kunnen campers terecht op een speciaal hiervoor voorziene parking. Wandelroutes starten eveneens nabij het kanaal. Oud-Rekem heeft ook een passantenhaven waar plezierboten kunnen aanmeren voor een uitstap in dit authentieke dorp dat deel uitmaakt van Rivierpark Maasvallei.

Natuurlijk ingerichte oevers aan de samenvloeiing van Kanaal Briegden-Neerharen en Zuid-Willemsvaart.

Oud-Rekem, authentiek dorp aan het kanaal.

Biodiversiteit in en langs het water

Puntvormig afgeknaagde stammen op de oever van het kanaal verklappen de aanwezigheid van een interessante bewoner, de bever. Dit is nog maar een tip van de sluier, want het Nationaal Park Hoge Kempen dat reikt tot aan het kanaal, herbergt meer dan 9000 soorten planten en dieren. Ook de nabijheid van de meanderende Grensmaas trekt interessante bewoners aan zoals slobend, blauwe kiekendief, witte kwikstaart en zelfs slechtvalk en blauwborst.

Terwijl de waterpartijen rond het kanaal een interessante soorten-diversiteit bevatten, scoort het kunstmatige kanaal minder goed. In 2021 werd voor het laatst het visbestand bemonsterd op de Zuid-Willemsvaart. Het resultaat van dit onderzoek beschrijft 19 verschillende vissoorten. Het aandeel exoten is echter ook behoorlijk groot met de Kessler's grondel, marm grondel, roofblei, zonnebaars, zwartbekgrondel en de gevlekte Amerikaanse rivierkreeft. De waterkwaliteit van het kanaal is matig. De kunstmatige structuur van het kanaal is ontoereikend en biedt weinig kansen voor biodiversiteit.

Beversporen langs de kanalen.

Plasbermen bieden hogere overlevingskansen aan waterorganismen. Achter de paaltjes die de golfslag van scheepvaart tegen houden, treffen ze een natuurlijke oever aan.

Een strak oeverprofiel verlaagt de biodiversiteit in en langs Kanaal Briegden-Neerharen.

Waterbeheer en klimaatverandering

Omdat de Kempense kanalen water ontvangen van de Maas zijn ze sterk afhankelijk van de schommelende debieten op deze regenrivier. De laatste droge zomers toonden hoe gevoelig deze kanalen zijn voor waterschaarste. De Vlaamse Waterweg voorziet alle sluiscomplexen op het Albertkanaal van pompinstallaties gecombineerd met waterkrachtcentrales, die bij wateroverschot groene stroom genereren en bij watertekort water terugpompen naar hogere kanaalpanen. Op de overige Kempense kanalen zijn bij langdurige droogteperioden droogtmaatregelen van kracht en worden wateronttrekkingen uit de kanalen beperkt of verboden.

Klimaatverandering heeft niet alleen invloed op de waterkwantiteit in de Maas, maar ook op de waterkwaliteit. RIWA Maas of de Vereniging van Rivierwaterbedrijven – sectie Maas (samenwerkingsverband tussen Belgische en Nederlandse drinkwater-maatschappijen) – trekt aan de alarmbel (citaat):

“De verdroging van de Maas in de meest ernstige klimaat-scenario’s is een zwaar onderschat probleem.”

Zeven miljoen mensen zijn voor hun drinkwater afhankelijk van de Maas. Wanneer er door klimaatverandering minder water door de Maas stroomt, dan is de invloed van lozingen door afvalwaterzuiveringen en industrie op de waterkwaliteit veel groter, want het afvalwater wordt minder verdund. Er doen zich nu al normoverschrijdingen voor in zeer droge jaren en deze kunnen in de toekomst toenemen. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu en het kennisinstituut Deltares in Nederland berekenden dat, als gevolg van de klimaatverandering, de kwaliteit van oppervlaktewater rond 2050 tijdens lage afvoeren zodanig verslechterd kan zijn dat het zonder extra maatregelen ongeschikt is om er drinkwater van te produceren. Volgens RIWA Maas moeten er nu al maatregelen genomen worden, zoals het aanscherpen van het toelatingsbeleid voor stoffen, het verminderen van lozingen en het doorspoelen van stagnante zones (verversing van oppervlaktewater). Ook het vraagstuk rond de verdeling van het water in het stroomgebied moet op tafel komen. Hoog tijd dus voor internationaal overleg en actie.

Op het Albertkanaal in Genk bouwt De Vlaamse Waterweg een pompinstallatie met waterkrachtcentrale aan het sluiscomplex.